

بسم الله الرحمن الرحيم

پیدایی اسلامی در تونس

(بررسی بسترها و رمبدها شکل گیری انقلاب ۲۰۱۱ تونس)

سیدمرتضی نوری باغان

منصوره حقیقی کائنات

مسعود درودی

- سرشناسه : نوعی باغبان، سیدمرتضی، ۱۳۶۶ -
- عنوان و نام پدیدآور : بیداری اسلامی در تونس: بررسی بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری انقلاب ۲۰۱۱ تونس / سیدمرتضی نوعی باغبان، منصوره حقیقی کفاش، مسعود درودی.
- مشخصات نشر : مشهد: بدخشان، ۱۳۹۳.
- مشخصات ظاهری : ۱۶۷ص.
- شابک : 978-600-6966-10-6
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
- ادداشت : عنوان دیگر: بیداری اسلامی در تونس (بررسی انقلاب ۲۰۱۱ تونس).
- ادداشت : کتابنامه.
- عنوان دیگر : بررسی بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری انقلاب ۲۰۱۱ تونس.
- عنوان دیگر : بیداری اسلامی در تونس (بررسی انقلاب ۲۰۱۱ تونس).
- موضوع : بهار عربی، ۲۰۱۰ م. -
- موضوع : اسلام -- تجدید حیات فکری -- تاریخ -- قرن ۲۱ م.
- موضوع : تونس -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۱ م.
- موضوع : تونس -- تاریخ -- قرن ۲۱ م. -- جنبش‌ها و قیام‌ها
- موضوع : تونس -- تاریخ -- تظاهرات، ۲۰۱۰ م. -
- شناسه افزوده : حقیقی کفاش، منصوره، ۱۳۶۷ -
- شناسه افزوده : درودی، مسعود، ۱۳۶۳ -
- رده بندی کنگره : D7۲۰۶ .۱ب۹ ۳۹۳
- رده بندی دیویی : ۶۱/۰۵
- شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۹۵۰۷۱

بیداری اسلامی در تونس

(بررسی انقلاب ۲۰۱۱ تونس)

نویسندگان: سیدمرتضی نوعی باغبان، منصوره حقیقی کفاش، مسعود درودی

سال نشر: تابستان ۱۳۹۳

چاپخانه: معین

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۶-۱۰-۶۹۶۶-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق ناشر و مؤلف محفوظ است

فهرست مطالب

۷	مقدمه
	فصل اول
۱۳	بیداری اسلامی و جنبش‌های اجتماعی معاصر
۱۳	مقدمه
۱۴	۱- تأملی بر معنای بیداری اسلامی
۱۷	۲- بهار عربی و تقابل بیداری اسلامی
۲۰	۳- امواج بیداری اسلامی
۲۲	۱-۳. ویژگی‌های موج اول بیداری اسلامی
۲۳	۲-۳. ویژگی‌های موج دوم بیداری اسلامی
۲۵	۳-۳. ویژگی‌های موج سوم بیداری اسلامی
۲۶	۴. ارکان بیداری اسلامی
۲۶	۱-۴. مردمی بودن بیداری
۲۸	۲-۴. مقابله با نظام سلطه
۳۰	۳-۴. مقابله و مبارزه با استبداد داخلی
۳۱	۴-۴. اسلامی بودن قیام (با عنوان بیداری اسلامی)
۳۷	از انقلاب اسلامی تا بیداری اسلامی
۳۹	۵- جایگاه ایران در بیداری اسلامی
۴۳	۶- مصادیق تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر بیداری اسلامی
۴۳	۱-۶. اسلام خواهی
۴۵	۲-۶. استکبار ستیزی و نفی وابستگی به نظام سلطه
۴۷	۳-۶. اسلام مبارز
۴۸	۴-۶. شیوه مبارزه
۴۹	نتیجه گیری
۵۱	منابع و مآخذ

فصل دوم

۵۵	تحولات تاریخی بسترساز انقلاب
۵۵	مقدمه
۵۶	۱. موقعیت جغرافیایی تونس
۵۸	۲. تونس در دوران پیش از اسلام
۶۰	۳. تونس در دوران پس از اسلام
۶۲	۴. ریشه‌های شکل‌گیری انقلاب تونس (بسترهای تاریخی)
۶۳	۴-۱- تونس در دوره استعمار
۶۹	۴-۲- دوران غربزدگی و استعمار غیرمستقیم
۷۱	۴-۳- اقدامات دولت پسااستعماری حبيب بورقيبة
۷۹	۴-۴- اسلام‌ستیزی و پیامدهای اجتماعی آن
۸۵	۵-۱- مهمان‌نوازی جریان‌های اسلامی معاصر در تونس
۸۸	۵-۲- حزب «التنقیض» نماد جریان اسلام‌گرایی تونس
۹۲	نتیجه‌گیری
۹۴	منابع و مآخذ

فصل سوم

۹۷	زمینه‌ها و علل شکل‌گیری انقلاب ۲۰۱۱
۹۷	مقدمه
۹۸	۱. برآمدن زینال «بن‌علی» با «کفتال» ۱۹۸۴
۱۰۳	۲. تداوم سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی دوران بورقيبة
۱۰۴	۲-۱. اصلاحات و تحولات اقتصادی
۱۰۸	۲-۲. دگرگونی در وضعیت اجتماعی زنان
۱۱۰	۲-۳. تقویت طبقه متوسط
۱۱۱	۳. علل و زمینه‌های انقلاب تونس
۱۱۱	۳-۱. عوامل اقتصادی
۱۱۵	۳-۲. رشد طبقه متوسط جدید
۱۱۸	۳-۳. استبداد و جلوگیری از مشارکت سیاسی جامعه
۱۱۹	۳-۴. تضاد با آرمان فلسطین و وابستگی به نظام سلطه
۱۲۱	۳-۵. اسلام‌ستیزی
۱۲۶	۳-۶. شبکه‌های اجتماعی تسریع‌کننده انقلاب
۱۲۸	نتیجه‌گیری
۱۳۰	منابع و مآخذ

۱۳۲	فصل چهارم
۱۳۲	فرایند انقلاب
۱۳۲	مقدمه
۱۳۲	۱- جرقه انقلاب تونس
۱۳۶	۲- رسانه‌های انقلاب تونس
۱۳۹	۳- مطالبات مردم در انقلاب
۱۳۹	۳-۱- مطالبات اقتصادی
۱۴۰	۳-۲- مطالبات سیاسی
۱۴۰	۳-۳- مطالبات مذهبی
۱۴۲	۵- از ملت وقت تا انتخابات مجلس مؤسسان
۱۴۷	۵- وضعیت تونس پس از انتخابات
۱۵۰	نتیجه جری
۱۵۲	منابع و مآخذ
۱۵۴	نتیجه گیری
۱۵۹	منابع و مآخذ

مقدمه

انقلاب ۲۰۱۱ تونس و تحولاتی که پس از آن در جهان اسلام رخ داد به یاری از دانشوران سیاسی را به تبیین این پدیده سیاسی و اجتماعی کشاند. گذشته از نگاه توطئه انگارانه‌ای که در این زمینه وجود داشت و تحولات را از برنامه پیچیده دولت‌های غربی نسبت می‌داد در مجموع چهار نگرش کلی درباره این پدیده شکل گرفت که عبارتند از:

۱. نگرش بیداری اسلامی: مطابق این دیدگاه تحولات سال‌های اخیر برخاسته از ایدئولوژی دینی و مطالبات دینی است. بر اساس این دیدگاه جنبش مذکور در پاسخ به دولت‌های وابسته به غرب و غیرمردمی شکل گرفت. دولت‌هایی که ضمن اعمال قدرت به شیوه استبدادی، در حوزه بین‌الملل به پیروی از نظام سلطه پرداخته و به این صورت تحقیر را به جوامع خود تحمیل کردند. درواقع تمام رخدادهای تونس، مصر، لیبی، اردن، عربستان، بحرین و یمن براین اساس قابل توضیح هستند. این دیدگاه تحولات سوریه را به لحاظ

ماهوی جدای از تحولات کشورهای فوق می‌داند و مسائل آن را برآمده از بازیگران بین‌المللی و نظام سلطه می‌داند. درواقع سطح تحلیل این دیدگاه جوامع عربی-اسلامی است. این سطح تحلیل در سه دیدگاه دیگر تفاوت دارد. ایران و اسلام‌گرایان همسو با ایران، وفادار نظریه فوق هستند.

۱. نگرش بیداری جنوب: سطح تحلیل این دیدگاه کشورهای در حال توسعه است. در اسلامی و غیراسلامی است. لذا تحولات را تنها به جوامع مسلمان محدود نمی‌سازد. روشنفکران مارکسیست و چپ‌گرای عربی و مسندگانی چون «سمیر امین» از طرفداران این نظریه هستند. امین حتی چند سال پیش از این تحولات از واژه «بیداری جنوب» بهره برده بود. این نظام‌ها از آنکه توطئه نظام سلطه را در انقلاب‌های عربی بی‌تأثیر نمی‌داند اما معتقد است این موضوع نباید موجب گمراهی در تحلیل شود و نقش اصلی در پی در نظر گرفته نشود. این دیدگاه مانند اسلاف مارکسیست خود به سه طبقه کارگر و دهقان یعنی طبقه محرومان در این انقلاب‌ها پای می‌فشرد، انقلاب‌هایی که به تدریج در کشورهای دیگر جهان سوم احتیاج به رنج دارند. اما این هشدار را باید جدی گرفت که سیا و سازمان‌های جاسوسی غرب، در پی مصادره این انقلاب‌ها به منظور کنترل و

تحریف آن هستند.

۳. نگرش بیداری انسانی: در نگرش سوم، سطح تحلیل حتی از جوامع جنوب و تحلیلهای طبقاتی فراتر می‌رود و تمام جهان بویژه جوامع غربی را فرا می‌گیرد. مطابق این دیدگاه جهان امروز در بحران است و معنویت به سر می‌برد و همین موجب ظهور جنبش‌هایی بزرگ در سراسر جهان است. زمانی که با فاصله اندکی از انقلاب‌های عربی اعتدال بهار در اروپا و از جمله یونان و اسپانیا آغاز شد و با جنبش وال استریت در آمریکا تکمیل شد، آنها مؤید نظریه خود را یافتند. این دیدگاه نقطه اتمام سلطه را در تحولات خاورمیانه برجسته می‌داند اما معتقد است حرکت به سمتی پیش می‌رود که آنها توان مدیریت پروژه را نخواهند داشت. از جمله طرفداران این نظریه محمود احمدی نژاد رئیس‌جمهور ایران است.

۴. نگرش بهار عربی: این نظریه به طور کامل در نقطه مقابل «بیداری اسلامی» قرار دارد، زیرا اساساً این تحولات را سکولاریستی و صرفاً عربی تفسیر می‌کند. اینکه مطالبات جوامع اسلامی از سوی طرفداران این نظریه تنها به مسائل دمکراتیک و آزادی‌های اجتماعی تقلیل می‌یابد در واقع تعرضی به مطالبات دینی به منظور تحریف آنهاست. سکولارها، ناسیونالیست‌ها، بازماندگان دولت‌های سابق،

طرفداران غرب و اسلام گرایان مخالف ایران، از طرفداران نظریه مذکور هستند. این نظریه کمتر به دخالت دولت‌های غربی اعتقاد دارد و سطح این تحولات را هم به جوامع عربی محدود می‌سازد. آنها در احتجاج علیه نظریه بیداری اسلامی به مسائل جاری در سوریه می‌پردازند و چارچوب نظری بیداری اسلامی را در آنجا شکست نور، ارزیابی می‌کنند.

با توجه به این، نه‌شمار حاضر در مجموع نظریه بیداری اسلامی را نظریه‌ای تسکین‌گرم می‌داند و در این متن تلاش کرده از آن بهره‌برد. درباره اینکه چرا تا ولایت مال‌های اخیر را می‌توان با نگرش اسلامی توضیح داد دست کم به ۶ دلیل می‌توان اشاره کرد:

۱. بیشتر این انقلاب‌ها را مساجد آغاز شد.
۲. جوانانی این انقلاب را پس‌برند که به ارزش‌شهادت و فداکاری ایمان داشتند.
۳. در میدان‌های کانون انقلاب و از جمله میدان تحریر مصر نماز جمعه و جماعت برپا می‌شد.
۴. حضور و مشارکت فعالانه زنان محجبه.
۵. احزاب و تشکل‌های مهم اسلامی نقش مهمی در بسیج سیاسی و اجتماعی و برپایی تظاهرات و اعتصابات برعهده داشتند.
۶. اسلامی بودن درصد بالایی از شعارهای انقلاب‌ها.

۷. نتایج انتخابات مصر و تونس که به پیروزی اسلام گرایان انجامید.

۸. مقابله با انقلاب بحرین و یمن توسط نظام سلطه و رژیم‌های ارتجاعی منطقه.

۹. ابراز نگرانی و بیم ناتو و اسرائیل از نتایج این تحولات.

۱۰. پیروزی جریان مقاومت اسلامی در جنگ ۳۳ روزه و حملات ۲۲ روزه «رایدا» به غزه که امیدبخش بود و نقشه راه را به نسل جوان جوامع اسلامی نشان می‌داد.

۱۱. شکست الگوهایی «سوسیالیستی-مارکسیستی» و «ناسیونالیستی-لیبرالیستی» در حاکمیت اسلام و موفقیت الگوی اسلامی در ترکیه و ایران، هرچند که برخی اسلام‌مدل ترکیه را اسلامی نمی‌دانند اما در جهان اسلام پس از رونق دادن حزب عدالت و توسعه، تلقی اسلامی بودن درباره ترکیه نیز وجود دارد.

۱۲. استقامت ایران در پرونده هسته‌ای هم از آغیزش‌های اخیر جوامع عربی-اسلامی بوده است. در سال‌های گذشته ماورای زمانه، بی‌غریبی بر سر پرونده هسته‌ای ایران به طور ناخواسته پیشرفت هسته‌ای و فناوری‌های «ایران اسلامی» را در صدر اخبار قرار داد و براساس نظرسنجی دو مؤسسه زاگبی و بروکینگز در طول شش سال گذشته پایداری ایران مورد حمایت شدید مسلمانان در جوامعی مانند مصر

بوده است.

۱۳. تحمیل پرونده سوریه به جهان اسلام و مداخله از طریق آن توسط دولت‌های غربی که البته موفقیت‌هایی هم برای غرب در پی داشت. زیرا اولاً اختلاف دولت‌های اسلامی را افزایش داد، ثانیاً مبادست خارجی ایران را در مظان اتهام قدرت‌طلبی و حمایت از استبداد قرار داد و ثالثاً از شتاب تحولات اسلامی در منطقه کاست.